

Kryteria wyznaczania obszarów

2015-09-29

Obszary chronione w ramach sieci Natura 2000 wyznaczane są przez kraje członkowskie Unii Europejskiej zgodnie z zapisami zawartymi w Dyrektywie 2009/147/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (zwanej dyrektywą ptasią) oraz Dyrektywie 92/43/EWG Rady z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (zwanej dyrektywą siedliskową). Wyznaczanie odbywa się wyłącznie na podstawie naukowych kryteriów przyrodniczych, a nie ekonomicznych czy społecznych, co popiera orzecznictwo Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (orzeczenie TSWE z dnia 19 maja 1998 r. w sprawie C-3/96/Komisja WE p. Holandii, Zb. Orz. Z 1998 r. str. I-03031, pkt 70, sprawy C-157/89 Komisja p. Włochom oraz C-60/05 WWF Italia i inni Zb. Orz. 2006 r. str. I-5083, pkt 27). Granice obszarów Natura 2000 nie mogą zatem podlegać zmianom dostosowującym ich przebieg do planowanych przedsięwzięć czy innych oczekiwań gospodarczo-przemysłowych społeczności lokalnych. Dopiero na etapie funkcjonowania sieci i zarządzania poszczególnymi obszarami Natura 2000 (przy formułowaniu planów ochrony lub planów zadań ochronnych dla poszczególnych obszarów Natura 2000), muszą zostać uwzględnione również lokalne uwarunkowania gospodarcze i społeczne.

Aby dany obszar mógł zostać objęty ochroną jako OSO (obszary specjalnej ochrony wyznaczane na podstawie dyrektywy ptasiej, tzw. obszary „ptasie”) w jego obrębie muszą występować (w odpowiednio dużej liczbie) gatunki ptaków wymienione w załączniku I dyrektywy ptasiej lub gatunki ptaków wędrownych (niewymienione w tym załączniku) wykorzystujących dany obszar jako miejsce postoju w czasie wędrówek lub jako zimowisko. Obszary „ptasie” wyznaczane są głównie w oparciu o udokumentowany fakt występowania gatunków ptaków oraz wiedzę naukową dotyczącą wymogów siedliskowych poszczególnych gatunków.

Klasyfikacja obszarów jako SOO (specjalne obszary ochrony wyznaczane na podstawie dyrektywy siedliskowej, tzw. obszary „siedliskowe”), następuje gdy w ich obrębie występują wymienione odpowiednio w załączniku I i II dyrektywy siedliskowej siedliska przyrodnicze lub gatunki zwierząt i roślin. Dodatkowo na podstawie ściśle określonych kryteriów naukowych oceniana jest wartość terenu dla ochrony poszczególnych typów siedlisk przyrodniczych lub gatunków flory i fauny. W skład sieci Natura 2000 włączane są tereny o dużym potencjale dla zachowania lub odtworzenia siedliska lub gatunku.

Podstawowym kryterium oceniającym, czy dany obszar „siedliskowy” ma rzeczywiście istotne znaczenie wspólnotowe jest reprezentatywność siedlisk przyrodniczych, czyli typowość ich wykształcenia w stosunku do wzorców opisujących naturalne lub półnaturalne warunki, w jakich siedliska się wykształcają oraz charakterystyczną dla nich florę i faunę. Kolejne kryteria dotyczą powierzchni, jaką siedliska zajmują na danym obszarze w stosunku do powierzchni zajmowanej przez nie w całym kraju oraz stanu zachowania ich struktury i funkcji. Dla gatunków istotnym kryterium jest wielkość populacji obecnej na danym obszarze w stosunku do populacji krajowej (im większa populacja, tym większa potrzeba wyznaczenia obszaru chronionego). Kolejne kryteria dotyczą stopnia izolacji danej populacji w stosunku do naturalnego zasięgu gatunku i stanu zachowania warunków siedliskowych. Więcej informacji na ten temat można znaleźć w „Instrukcji wypełniania Standardowego Formularza Danych obszaru Natura 2000”. Szczegółowe kryteria wyboru terenów kwalifikujących się do wyznaczenia jako obszary specjalnej ochrony ptaków i specjalne obszary ochrony siedlisk wskazane są w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 13 kwietnia 2010 r. w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także kryteriów wyboru obszarów kwalifikujących się do uznania lub wyznaczenia jako obszary Natura 2000.

Stwierdzenie występowania gatunków lub siedlisk spełniających powyższe kryteria może oznaczać konieczność zgłoszenia obszaru Natura 2000, a ewentualne kolizje z inwestycjami lub innymi przedsięwzięciami rozstrzygać należy zgodnie z ustalonymi procedurami zarządzania obszarami Natura 2000.

SOO wyznaczane są w obrębie 9 regionów biogeograficznych pokrywających teren Wspólnoty Europejskiej (borealny, kontynentalny, atlantycki, alpejski, śródziemnomorski, makaronezyjski, panoński, stepowy i czarnomorski), wydzielonych w celu usprawnienia współpracy w zakresie ochrony różnorodności biologicznej charakterystycznej dla każdego z tych regionów. OSO i SOO są wyznaczone od siebie niezależnie, przez co relacje przestrzenne między nimi mogą być różne: obszary mogą ze sobą sąsiadować, częściowo się pokrywać lub być wyznaczone w identycznych granicach.

Obszarom sieci Natura 2000 nadaje się nazwy własne, najczęściej korzystając z lokalnych nazw geograficznych, a czasem z nazw głównych przedmiotów ochrony. W Polsce przypisuje się im kody literowo-liczbowe, które wskazują: kraj (PL), rodzaj obszaru (obszary „ptasie” są oznaczone literą B, od ang. bird – ptak, a obszary „siedliskowe” literą H, od angielskiej nazwy siedliska – habitat; obszary - „ptasi” i „siedliskowy” całkowicie się pokrywające oznaczone są literą C, od ang. common - wspólne), region w obrębie kraju (2 pierwsze cyfry oznaczające województwo) oraz kolejne miejsce na liście obszarów danego rodzaju w regionie (na ogół 2 lub 3 ostatnie cyfry). Przykłady oznaczeń: Beskid Niski PLB180002 (obszar „ptasi”), Beskid Sądecki PLH120019 (obszar „siedliskowy”). Obszary Natura 2000 (zarówno „ptasie”, jak i „siedliskowe”) wyznacza się nie tylko na lądzie, ale również na wodach morskich u wybrzeży Europy i wyspach do niej należących. Dzięki temu chronione są cenne gatunki i siedliska morskie. W Polsce obszary obejmujące wyłącznie wody morskie są oznaczone kodem, w którym zamiast cyfrowego oznaczenia województwa znajduje się liczba 99, a numeracja w obrębie kraju jest ciągła (np. Ławica Słupska PLC990001, Zatoka Pomorska PLB990003).

Dla każdego obszaru Natura 2000 opracowana jest dokumentacja, która składa się z:

- Standardowego Formularza Danych (Standard Data Form - SDF), w którym zawarte są najważniejsze informacje o położeniu i powierzchni obszaru, występujących typach siedlisk przyrodniczych i gatunkach „naturowych”, ich liczbie lub reprezentatywności w skali kraju oraz wartości przyrodniczej i zagrożeniach,
- mapy cyfrowej w postaci wektorowej i rastrowej.

SDF i granice obszarów będą aktualizowane w miarę postępu wiedzy o występowaniu zasobów przyrodniczych w obszarze Natura 2000 (inwentaryzacja, monitoring przyrodniczy), zgodnie z procedurą określoną przez Komisję Europejską.